

VASILE LUCACIU LA BLAJ (FEBRUARIE 1894)

În anul 1892 Vasile Lucaciu (22 ianuarie 1852-28 noiembrie 1922) avea 40 de ani, o vârstă de maturitate. Era o personalitate marcantă a vieții politice și publicistice românești din Ungaria. Își făcuse studiile universitare la Propaganda Fide din Roma, activase ca profesor la Liceul romano-catolic din Satu Mare, publicase *Revista catolică* și era preot în Șișești.

Era membru al Comitetului Executiv al Partidului Național Român (1877), secretar general (1892) și era implicat profund în mișcarea memorandistă.

La începutul lui iulie 1892, V. Lucaciu i-a convocat pe românii din cercul electoral Baia Mare la o conferință, care trebuia să se țină la 6 iulie, la Șișești. S-ar fi discutat contextul ducerii Memorandului la Viena, abuzurile autorităților de la Șimleu, Arad și Turda, precum și atitudinea față de noile impozite. Adunarea nu s-a ținut, fiind dizolvată de pretorul Alexandru Schmiedt. V. Lucaciu s-a plâns de acest gest. Atât textul convocării, cât și cel trimis ministrului au ajuns la Parchetul din Satu Mare, V. Lucaciu fiind pus sub acuzație în două procese. De aici, dosarul a poposit la Curtea de jurați din Debrețin. Procesul a avut loc în 11 noiembrie 1892, iar Vasile Lucaciu a fost condamnat la 1 an închisoare de stat, 500 fl. amendă și 49 fl. cheltuieli de judecată.

Înainte de a intra în închisoare, la sfârșitul lunii decembrie, V. Lucaciu s-a deplasat, în 17 noiembrie, cu I. Rațiu și Iuliu Coroianu, la București, unde a avut întâlniri cu numeroși oameni politici și de cultură.

În 27 ianuarie 1893 el a fost adus din închisoarea de la Seghedin la tribunalul din Satu Mare pentru un nou proces. În casa notarului din Ferneziu explodase dinamită și, în mod paradoxal, autoritățile au susținut că V. Lucaciu a fost implicat în acea acțiune. El a fost condamnat la 4 luni de închisoare. Acest interval a fost corelat cu condamnarea anterioară și s-a ajuns, în total, la 13 luni de detenție¹. Condițiile din închisoare fiind precare, V. Lucaciu a obținut să fie mutat la o închisoare din Budapesta.

Duminică, 11 februarie 1894, calvarul zilelor de închisoare s-a încheiat pentru V. Lucaciu. Seara a avut loc, la restaurantul „Reuter” din capitala Ungariei, un mare banchet, organizat de Societatea Română din Budapesta.

Liderii români știau de iminenta eliberare a lui V. Lucaciu și de banchetul preconizat. Așa, de pildă, dr. Ardeleanu îl invita, la 8 februarie, din Budapesta, pe Valeriu Braniște să participe la acest banchet: „Expresa dorișă a lui Lucaciu [e] ca să fii și tu acolo! Pe mine m-a rugat în special ca să vorbesc cu tine, să participi la banchetul din 1 februarie [...]”. Printre alți participanți, dr. Ardeleanu îi enumera pe Ștefan Cicio-Pop, Vasile Mangra, Iuliu Coroianu și Teodor Mihali².

Ziarul *Dreptatea* din Timișoara publica în 1/13 februarie 1894, un prim raport sintetic, din 12 februarie, despre desfășurarea banchetului³. A revenit, a doua zi, cu un reportaj mai amplu.

¹ Pentru aceste considerații, vezi: Aug. Iuga, *Cu privire la Vasile Lucaciu. Acte. Documente. Procese*, Baia Mare, 1940, p. 189-222, 259-260; Dr. Vasile Lucaciu, *luptător activ pentru unirea românilor. Texte alese*, vol. I. Ediție îngrijită de Valeriu Achim, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1988, p. 38-41; Eugen Brote, *Un memoriu politic. Cestiunea română în Transilvania*, București, 1895, p. 43. Surprinzător, Brote plasează procesul de la Satu Mare în 19/31 mai 1893. Cuvântarea lui V. Lucaciu la procesul din 1893, în *Tribuna*, nr. 17, din 23 ianuarie/4 februarie 1893, și în Dr. V. Lucaciu, *luptător ...*, vol. II, Baia Mare, 2000, p. 66-67; Blaga Mihoc, *Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922) un luptător pentru Marea Unire*, Oradea, Editura Alibi, 1993.

² Biblioteca Academiei Române (BAR), secția manuscrise, ms. nr. 106.721; BAR, Filiala Cluj-Napoca, secția fotocopii, ft. 397/282-283. Scrisoare publicată în Valeriu Braniște, *Correspondență*. Vol. I. 1879-1895, ediție de Valeria Căliman și Gheorghe Iancu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985, p. 157-158.

³ „Banchetul aranjat ieri seara de tinerimea universitară română în onoarea părintelui Dr. Vasile Lucaciu a reușit splendid. Oaspeții prezenți în număr de optzeci au primit pe sărbătoritul cu aclamații entuziastice. Șirul toastelor a fost deschis de domnii Elia Dăian și tânărul slovac Paulini, care și-a ridicat pocalul în onoarea eroului zilei. Au toastat apoi. Dl. Elia Cristea pentru doamna Lucaciu, dl. Vasile Lucaciu pentru izbânda luptei noastre naționale, dl. Enea Papiu pentru comitetul național, dl. avocat Coroianu pentru tinerime, dl. Vlad pentru presa națională, dl. Dr. Braniște pentru preoțimea română, dl. Vasile Mangra pentru dascălii români, dl. Milcoviciu în numele tinerimei române din Viena, tânărul slovac Markovits pentru femeia română, dl. dr. Vasile Lucaciu pentru D. Vasile Mangra și pentru d.

„Astăzi, la amiază [11 februarie] a scăpat cu desăvârșire părintele Lucaciu din osânda de 13 luni [de] grea temniță, la care a fost condamnat. La amiază a părăsit spitalul „Crucea roșie”, unde a fost în zilele ultime internat și s-a mutat la „Hotel Elisabetha”, unde-l aștepta stimata sa soție, dimpreună cu bătrânul ei tată, sora lui și alți cosângeni, prieteni și admiratori ... Seara a fost un banchet la restaurațiunea „Reuter” ... Toate părțile locuite de români au fost reprezentate. „Trăiască” puternic amestecat cu „Jivio” al slovacilor a fost primirea aprigului luptător și suferitor”.

În continuare, redăm fragmente din cuvântările rostite cu acel prilej:

Primul care a luat cuvântul la banchet a fost Elie Dăianu (1868-1956), care l-a numit pe Lucaciu „reprezentantul idealului național [...] Astăzi a serbat biserica creștină orientală pe Marele Vasile al creștinătății, astăzi serbează națiunea română eliberarea Marelui Vasile al națiunii române. Bine ai venit liber în cercul nostru! Tinerimea română te-a ales pe tine de model de pildă vie, care ne-a învățat cum să suferim pentru popor și cum să credem în izbânda cauzei noastre”⁴.

Tânărul slovac Ludovic Tot Paulini a vorbit în limba germană, omagiindu-l pe Lucaciu. „Calcă iarbă și ea se va ridica, astfel și popoarele nedreptățite adversarilor noștri ne-au întărit și impus să intrăm solidari în lupta comună de apărare. Nobil luptător! Primește prin mine salutarea tinerimii slovace, salutarea întregii națiuni slovacești”.

A urmat discursul remarcabil al preotului dr. Vasile Lucaciu, cunoscut în literatura de specialitate⁵:

„În lupta noastră ne-am întărit, geniul național ne-a dus peste toate suferințele și nu este putere care să înăbușească justa și dreapta noastră acțiune. M-au aruncat în temniță ca să mă piardă, am învins temnița și astăzi sunt și mai hotărât pentru luptă și entuziasmat pentru cauză [...]”. „Puterea adversarului a fost temnița, iar tăria noastră temnița [...]”. „[...] națiunea română una singură politică are, politica *programului național* și acest program, cucerind toate inimile românești a produs rezultatul impunător: solidaritatea națională [...]”.

Enea Papiu „ridică paharul său în sănătatea Comitetului Național, a venerabilului președinte dr. Ioan Rațiu și a d-lui Iuliu Coroianu, care la această întrunire reprezintă Comitetul național”.

La rândul său, I. Coroianu declară că este reprezentant al Comitetului Național Român, al programului său. „Este programul enunțat pe Câmpul Libertății de Simeon Bărnuț, este programul enunțat de Conferința Națională la 1881”. Rostește apoi cuvinte cu adevărat profetice la adresa tinerimii române din Ungaria: „[...] aceasta nu va reprezenta în acțiunile sale numai trei milioane, ci *unsprezece milioane de români*”.

Ne oprim puțin și asupra celor spuse de V. Braniște, în numele presei române, el fiind redactor la *Dreptatea*.

„Incontestabil că presa este un factor important în lupta noastră [...] la noi presa este un factor național [...] Suntem un popor deschis [...] pe toate terenele vieții politice. Forma de stat reprezentativă – constituțională – care pretinde a fi astăzi expresiunea voinței cetățenești a locuitorilor țării, *pentru noi nu există*. Sublimele principii de libertate, egalitate și naționalitate care formează baza tuturor statelor moderne, *pentru noi nu există*. *Terorismul* este libertatea noastră, *suprimarea și prigonirea* este partea naționalității noastre, iar *temnița* este egalitate pentru noi [...]”.

V. Braniște avea atunci 25 de ani și, la sfârșitul anului 1894, va fi și el condamnat la *temniță*, într-un proces de presă al *Dreptății*. Și tot el a scris editorialul din 2/14 februarie 1894, în

Svetosar Hurban Vajansky. S-au citit apoi numeroase telegrame de felicitare, sosite din toate părțile locuite de români. Însuflețirea a fost la culme”. *Dreptatea*, nr. 25, din 1/13 februarie 1894.

⁴ *Ibidem*, nr. 26, din 2/14 februarie 1894.

⁵ Dr. Vasile Lucaciu, luptător ..., vol. I, p. 182-183. Ca și chestiune de tehnică, în pagină și în lista documentelor se pune data când a fost rostită, nu data în care a apărut în presă. Textul cuvântării este reprodus după *Tribuna*, nr. 1, 17-19/1894, care diferă foarte mult de cel din *Dreptatea*, nr. 27, din 4/16 februarie, din care cităm noi.

Dreptatea, pe care, pentru militantismul și curajul său, îl prezentăm integral în anexa I. În numărul următor al ziarului a apărut un alt articol incendiar, *Patria salvată*, scris, probabil, tot de V. Braniște, în care se fac referiri la V. Lucaciu și la Blaj, cuvintele cheie din titlul acestui articol (anexa II).

Eliberarea lui Lucaciu a fost amplu comentată și de *Tribuna* din Sibiu (nr. 17, 18, 19) din 4/16 februarie, 5/17 februarie și 6/18 februarie 1894. Redăm câteva pasaje din articolul *Eliberarea lui Lucaciu*:

„Întreg neamul românesc a așteptat cu neastâmpăr sosirea zilei de 11 februarie în care aveau să cadă și lanțurile impuse de eliberarea condiționată de pe sufletul aceluia care a avut mai mare parte din suferințele neamului nostru. Duminecă seara zăvorul a căzut și părintele Lucaciu a putut să guste aerul deplinei libertăți”.

Și prezintă fragmente din cuvântările rostite la banchet.

Slovacul Paulini rostește în limba germană, printre altele: „M-am ridicat să dau expresiune recunoștinței poporului slovac față de aceia, care ostensesc, luptă, și sufăr greu pentru drepturile popoarelor nemaghiare din patria noastră, în care cursurile merg atât de-a îndoașele și nenatural”.

Redăm un fragment din vorbirea lui V. Lucaciu: „Dlor și fraților! În sfârșit au căzut lanțurile robiei și acum sufletul meu descătușat și liber se înalță iar în sferile de unde și-a luat și a căpătat nutremânt, adică în sferile dulcii noastre națiuni”.

Relatările despre eliberarea lui Lucaciu se continuă în numerele 18 din 5/17 februarie și 19 din 6/18 februarie 1894.

Unirea din Blaj nota laconic, pe aceeași temă. „Dr. Vasile Lucaciu în 11 a.c. a fost pus în libertate. Din incidentul acesta s-a aranjat în onoarea lui un banchet din partea Societății române din Budapesta. La banchet au luat parte aproape o sută de persoane. Ieri [16] a sosit dr. Lucaciu la Blaj”⁶.

Banchetul de la Budapesta – ca și altele din epocă – s-a voit și a fost, prin prezențe și cuvântări, o expresie demnă a spiritului militant românesc, o modalitate specifică de luptă politică a românilor. A fost o încurajare, o îmbărbătare a poporului român⁷, într-un moment în care autoritățile pregăteau intens Procesul Memorandului, în urma căruia V. Lucaciu a primit cea mai grea pedeapsă.

El a însemnat încă un moment de apropiere politică româno-slovacă, care se va mai manifesta tot în luna februarie cu prilejul eliberării din închisoare a militantului slovac Svetozar Hurban Vajanski, în cinstea căruia se va ține un banchet, în 24 februarie, la Hotel „Europa”⁸. *Dreptatea* din 17 februarie/1 martie 1894 revine cu detalii despre banchet.

Reporterul, cu pseudonimul de „Liber” a scris, printre altele

„[...] Doream de mult să văd pe acest bărbat renumit, nu numai cu un caracter tare în suferințe, ci și ca literat și poet. Figura lui îți impune. De o statură mijlocie, mai mult înalt decât mic, cu o frunte lată și clară, barbă mare și mustăți lungi, priviri liniștite și adânci [...] iată un om rar, nu de toate zilele. Resignație și mai mult nepăsarea de orice suferințe, tăria hotărârii și a voinței, pare că se impun [ca] din fața lui să le cetești, să le simțești și respectezi [...]”.

Din partea românilor a vorbit E. Cuteanu:

„[...] am venit, iubite domnule, cu bucurie aici să te vedem și să te salutăm. Am venit îndemnați de iubire, conduși de o idee. O idee care a pătruns de la Matra până jos în văile Carpaților ardeleni, ideea înfrățirii naționalităților [se va realiza în anul 1895]. Cu mândrie constatăm că un tânăr român, domnul Aur[el] C. Popovici a lansat această idee. Ea s-a realizat. Legătura e făcută și [...] în numele poporului tău, ai sigilat această legătură, ai sigilat-o dimpreună cu iubitul nostru Dr. Lucaciu – în temniță?”

⁶ *Unirea*, nr. 7, din 17 februarie 1894.

⁷ Vezi articolul *Un moment de forță națională*, în *Dreptatea*, nr. 30, din 8/20 februarie 1894.

⁸ *Dreptatea*, nr. 36, din 15/27 februarie 1894.

Unirea din 3 martie saluta și ea acest eveniment.

De la Budapesta Lucaciu a plecat pentru câteva zile la Viena pentru a-și trata ochii. De acolo s-a îndreptat spre Blaj, pentru a obține de la forurile mitropolitane greco-catolice anularea suspendării din postul de preot din Șişești de către episcopul Sabo⁹. Acest lucru se va întâmpla în anul 1897.

Prezența la Blaj a generat o situație foarte rar întâlnită în mediile școlare românești. Din prudență, pentru a nu periclita existența școlilor confesionale susținute de cele două biserici românești, în ele acțiunile politice erau categoric interzise de conducerea școlilor. La Blaj, în februarie 1894, lucrurile au luat însă o turnură aparte.

V. Lucaciu a sosit în oraș vineri, 16 februarie, orele 9,00, aureolat de o activitate politico-națională deosebită, la care au contribuit și lunile de închisoare de până la 11 februarie¹⁰. După vizitele oficiale a petrecut câteva ore și în mijlocul elevilor, mai ales din clasele a VII-a și a VIII-a de liceu. Prin cuvântări scurte, dar patetice, câțiva elevi l-au omagiat pe Lucaciu. A răspuns emoționat Lucaciu, „cu lacrimi în ochi”. S-a cântat apoi „poezia lui Lucaciu, *in corpore*, așa l-a pătruns pe neînfrântul martir încât în tot decursul său a lăcrimat”. După cină, a plecat spre gară, fiind aclamat pe străzi de elevi. Unii l-au însoțit până la gară, salutându-l și acolo. Șeful de gară a văzut aceste manifestații naționale și i-a cerut directorului liceului, Iosif Hossu să-i pedepsească pe acei elevi, în caz contrar urmând a înștiința Ministerul Cultelor și Instrucțiunii. Cred că a prevalat prudența sau lipsa de personalitate a directorului, astfel că acesta a început cercetări printre elevi, gest care i-a nemulțumit pe septimani și octavani. Unul din ei, Iosif Șchiopul, a scris un pamflet caustic la adresa lui I. Hossu, ceea ce a dus la exmatricularea lui imediată¹¹. Și atunci s-a întâmplat ceva deosebit. Luni, 19 februarie, toți elevii din clasele a VII-a și a VIII-a de liceu au refuzat să intre la ore, cerând înlocuirea directorului și anularea pedepsei acordate lui I. Șchiopul, și au părăsit apoi școala. Situația s-a repetat și în zilele de 20, 21, 23 și 24 februarie¹². În fața unor manifestări neobișnuite, profesorii au încercat să-i convingă pe elevi să înceteze greva. Au făcut apel și la părinții lor și la rudele din Blaj. Cu acel prilej s-au întâmplat și fapte hazlii. Mai mulți părinți, neînțelegând clar la ce se refereau telegramele primite de la conducerea liceului, au crezut că fiii lor muriseră și de aceea au sosit la Blaj cu bani de înmormântare.

În paralel, profesorii au întreprins și măsuri mai energice. La 21 februarie, directorul aducea la cunoștința elevilor că cei care până a doua zi nu vor frecventa școala se pot considera exmatriculați¹³. Am văzut că elevii nu s-au conformat cererii Direcțiunii, de aceea această dispoziție s-a aplicat. Pentru a putea continua cursurile mai departe, elevii trebuiau să facă o cerere de reprimire în liceu. Dacă nu o făceau ei trebuiau să părăsească orașul, fiind „fără ocupațiune”¹⁴.

⁹ Vezi detalii despre conflictul dintre episcopul Sabo și V. Lucaciu, în V. Braniște, *op. cit.*, p. 87; Blaga Mihoc, *Din corespondența inedită a lui George Pop de Băsești*, în *Acta Musei Porolissensis*, III, 1979, p. 245-255.

¹⁰ BAR, ms. nr. 106.744; Biblioteca Academiei, Filiala Cluj-Napoca, ft. 397/346-349. Publicată în V. Braniște, *op. cit.*, vol. I, p. 159-162. Vezi detalii despre evenimentele petrecute, în scrisoarea lui A., trimisă din Blaj lui V. Braniște la 25 februarie 1894.

¹¹ Iosif Ioan Șchiopul (5 februarie 1876, Reghin-30 octombrie 1946, București). Exmatriculat de la Blaj, a terminat ultima clasă la Liceul ortodox din Brașov. Urmează apoi doi ani la Politehnica din München, continuând cu studii la Facultatea de Litere de la Budapesta. A făcut parte din redacția revistei *Luceafărul*, condusă de fostul său coleg de la Blaj, Octavian Tăslăuanu, și a ziarelor *Lupta* și *Tribuna*. În timpul războiului a trecut în România. După război a activat în diplomatie. A scris câteva lucrări de istorie și a făcut traduceri valoroase. Vezi Ioan Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Timișoara, Editura Facla, 1973, p. 226-233; Grigore Ploieșteanu, *Ioan Iosif Șchiopul*, în *Reghinul cultural II. Studii și articole*, coordonatori Grigore Ploieșteanu și Marin Șara, Reghin, 1990, p. 221-229; Octavian Tăslăuanu, *Amintiri de la „Luceafărul”*, București, 1926, p. 34, 48, 52, 53, 67. Iată o caracterizare onorantă pe care i-o face lui Șchiopul: „Cei de la «Luceafărul» eram toți iredentiști. Împărțeam monarhia austro-ungară în fiecare seară. Cel mai strașnic, mai profetic, mai mistic și mai îndrăzneț dintre noi era Iosif Șchiopul, care ne înnebunea cu încăpățânata lui credință că împărțea habsburgică se apropie de sfârșit”.

¹² Arhivele Naționale. Direcția Județeană Alba, fondul *Licenț „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj*, dosar nr. 88/1894. Toate mi-au fost oferite de istoricul Sorin Arhire, din Alba Iulia, căruia îi mulțumesc foarte mult.

¹³ *Ibidem*, dosar nr. 46/1894.

¹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 52/1894.

După reluarea cursurilor, la 3 martie, în ședința profesorală s-au stabilit propunerile pentru pedepsele ce li se aplicau elevilor, confirmate de Consistoriul mitropolitan la 13 martie¹⁵. Câteva din ele erau diferențiate și vizau un număr mare de elevi, 73 dintr-un total de 77 (48 – clasa a VII-a și 29 – clasa a VIII-a). La aceștia s-au adăugat cei 2 eliminați: Iosif Șchiopul și Aurel Pop¹⁶.

Despre greva de la Blaj n-au consemnat nici *Dreptatea*, prin V. Braniște, care primise scrisoarea, nici *Tribuna* și explicit nici Programul liceului pe anul 1893/94, probabil din prudență. Ea a rămas însă în actele liceului – după cum s-a văzut – și în memoria contemporanilor (O. Tăslăuanu), până ce imaginea ei s-a estompat, cum era și firesc. Am readus-o noi la lumină pentru a-i omagia pe V. Lucaciu și pe elevii liceului din Blaj. Ea a fost o formă rară de acțiune politico-națională a românilor din Ungaria.

La terminarea studiilor medii ei duceau în părțile Transilvaniei nu numai bogatele cunoștințe dobândite în școlile Blajului, ci și o conștiință politică militantă, pe care au propagat-o românilor. A fost o dovadă constantă de difuzare și penetrare a ideilor naționale românești în straturi cât mai largi. Numai așa a fost posibil ca la 1 Decembrie 1918 românii deplin conștienți de aspirațiile lor, să voteze Unirea Transilvaniei cu România. „Greviștii” de la Blaj s-au integrat plenar în „Generația Unirii”, activând apoi cu devotament pentru propășirea României Mari.

Pe cei doi protagoniști ai evenimentelor din februarie 1894 de la Blaj, Vasile Lucaciu și Ioan Iosif Șchiopul, al căror fir al vieții s-a derulat până la aceeași vârstă, de 70 de ani, i-am mai întâlnit – în cercetările mele – o singură dată împreună – poate au fost și alte situații de acest gen, pe care eu nu le cunosc. Și anume: în martie 1919 ei au activat în Elveția, făcând propagandă românească în timpul desfășurării Conferinței de Pace. Ei contracarau intensă propagandă maghiară de la Berna, Zürich sau Geneva¹⁷. Să fi discutat ei atunci despre cele petrecute la Blaj în februarie 1894? – este întrebarea cu care îmi închei acest articol omagial.

GHEORGHE IANCU

VASILE LUCACIU IN BLAJ (FEBRUARY 1894)

SUMMARY

In 1892, Vasile Lucaciu (22 January 1852 - 28 November 1922) was 40 and had a very good reputation as one of the most important politicians and journalists who belonged to the Romanian community living in Hungary. He had received a university diploma from Propaganda Fide in Rome, worked as a teacher at the Roman-Catholic high school in Satu Mare, edited and published *The Catholic Review* and was a priest in Șişești. He was also a member of the Executive Committee of the Romanian National Party (1877) and, since 1892, its secretary general.

The year 1892 marked the peak of the Romanian nationalist movement, as the year when the Memorandum was brought to the emperor in Vienna. This was a powerful and dignified manifestation of the Romanian population's desire to have full rights, like the other peoples within the Hungarian borders. Its international impact was remarkable.

One of the most important supporters of the Memorandist movement was Vasile Lucaciu. As a consequence of the two political trials against the supporters of the movement, V. Lucaciu was sentenced to 13 months in prison and was released on 11 February 1894. In the evening of the same day, his Romanian friends and supporters organized an impressive banquet in one of the restaurants in Budapest,

¹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 88/1894.

¹⁶ Pentru numele elevilor și situația recapitulativă a tipului de pedeapsă, vezi *Programa Gimnasiului superior, preparandiei, Normei și școlii de fete din Blaj pe anul școlastic 1893/1894*, Blaj, 1894, p. 79-81, 90. Redăm câteva din numele mai cunoscute nouă: Tiberiu Brediceanu, Victor Deleu, Ioan Mateiu, Octavian Tăslăuanu, Toma Vasinca, Diamandi Steriu – clasa a VII-a; Alexandru Ciurea – ar putea fi acel A., Traian Frențiu, Corneliu Bardoși, Ioan Simu.

¹⁷ Gheorghe Iancu, *The Ruling Council. The Integration of Transylvania into Romania, 1918-1920*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, 1995, p. 48.

to celebrate his release. The participants' speech proved that Vasile Lucaciu was a very popular figure, highly admired for his political attitude.

A few days later, Vasile Lucaciu went to Blaj to persuade the religious authorities to allow him to resume his activity as a priest in Șisești (as a result of bishop Sabo's decision, the permission to be a priest had been withdrawn after the trial).

The largest part of the article describes the way in which the students from the Greek-Catholic high school in Blaj welcomed Vasile Lucaciu. Because the students showed too much "nationalistic" enthusiasm, the authorities asked the school's principle to punish them. As a result, the students of the 7th and 8th forms went on "strike" for several days. The authorities took harsh measures against the students and two of them were expelled from school. The leader of the students was Ioan Iosif Șchiopul (1876-1946), who was to become a journalist, a historian and a diplomat. After expulsion, he would attend the last year of high school at Brașov.

The article is based on materials taken from archives, memoirs, and correspondence. Three annexes with documents have also been attached at the end of the paper. The author believes that the students' strike was an illustration of their strong national feelings, in a year whose importance for the Romanian National Party cannot be overemphasised.

ANEXE

I.

„Puterea adversarului nostru a fost: temnița și tăria noastră este: temnița”

Astfel a cuvântat părintele Lucaciu la banchetul de ieri, dat din incidentul eliberării lui de societatea română din Budapesta. Și nu este frază goală, nu sunt vorbe deșarte cuvintele mult încercatului nostru luptător național. Nu! Exemplul lui Lucaciu ne probează pe deplin adevărul adânc al acestor cuvinte. Preotul și luptătorul național căzut pradă șovinismului orb a fost aruncat în adâncul temnițelor. Câte a îndurat, ce a suferit, întrec orice descriere.

„Ar trebui să deschid sufletul meu, ca rănilor adânci să vorbească!” sunt însăși cuvintele lui. Dar a intrat cu fruntea ridicată în temniță și, după ce a trecut pragul și s-au trântit porțile în urma lui, cu tărie și liniște superioară a suportat toate, având conștiința clară că pentru cauza dreaptă suferă și a fost batjocorit și chinuit și, astăzi, când părăsește acele locașuri întunecoase, este și mai rezolut și mai nepregetat de cum a fost atunci când a intrat.

„Nici când n-am simțit mai mult dreptatea cauzei noastre și niciodată n-am fost mai pătruns de dorul libertății mele și poporului meu decât în temniță”. Grele sunt suferințele impuse fruntașilor poporului nostru, prin asprimea dispozițiilor luate în serviciul utopiei maghiare de stat sunt grele, dar nu sunt nimicitoare pentru noi, ci, mai mult, înălțătoare și întăritoare.

Suferințele fruntașilor noștri, precum și suferințele poporului nostru sunt focul curățător din care iese și mai clară și mai lămurită și genuină cauza noastră dreaptă, tot suferința este și proba, care justifică pe deplin dreptul de existență a aspirațiilor noastre și forța morală, care se manifestează în învingerea acestor suferințe, conține asigurarea izbândeii cauzei noastre.

Fiecare prigonire îndurată de fruntașii noștri pentru cauza poporului român, fiecare neîndreptățire suferită de întreg poporul român din cauza aspirațiilor sale de existență și perfecționare națională sunt tot atâtea pași înainte în dezvoltarea cauzei naționale.

Prin fiecare întemnițare ajungem noi, Românii, mai aproape de realizarea aspirațiilor noastre și din fiecare întemnițare reiese tot mai clar impotența adversarilor.

Jertfă, deci, cu însuflețire, nu ne sperie nici porțile temniței, nici întunericul lor, fiindcă știm și simțim că fiecare jertfă este proba capabilității și vitalității unui popor, cu cât jertfa este mai mare și poporul o suportă mai ușor, cu atât mai mare este dreptul de existență al acelui popor, căci un popor care nu-i capace de sacrificiu n-are nici drept de existență.

Părintele Lucaciu este una din cele mai mari și rare jertfe aduse pentru națiune. Grea osândă i s-a impus, nimicirea lui morală a fost intenționată, dar adversarul nu și-a ajuns scopul.

Cu eroism a suportat toate părintele Lucaciu, cu credință în Dumnezeu și sfințenia cauzei noastre a suferit toate și, astăzi, iese biruitor din temniță.

La frumoasa serbare aranjată ieri seară în Budapesta nu s-a sărbătorit numai eroismul și biruința părintelui Lucaciu, ci s-a sărbătorit, mai ales, izbânda cauzei noastre naționale, și precum Lucaciu a învins

cu suflet mare toate loviturile, tot astfel și poporul român trebuie să învingă toate durerile și suferințele și să iasă învingător.

Conțin, deci, un mare adevăr cuvintele scumpului nostru luptător, care în temniță vede puterea adversarului și tăria noastră.

Suntem tari fiindcă putem jertfi și suporta jertfele, iar libertatea din temniță va răsări.

[*Dreptatea*, nr. 26, din 2/14 februarie 1894]

II.

Patria salvată

Mare treabă au isprăvit domnii noștri. Cununi de lauri trebuie să le împletim și imnuri de mulțumită să le cântăm.

Patria a fost în pericol, patrioții au observat însă de cu vreme și apucându-se cu zel și abnegațiune de muncă le-a succes să ne scape de pieire. Căci nu este lucru de șagă ce s-a întâmplat. Auziți și vă înspăimântați! La București a dat un librar un călindar botezat *Calendarul revistei Lumea ilustrată pe anul 1894*.

Acest calendar era pericol iminent pentru șubredul stat maghiar, căci era ilustrat. Între ilustrațiuni se află portretul Regelui României, vederi din Blaj, îndeosebi de ale școlilor din Blaj, portretul unei cântărețe de operă și ... portretul părintelui Dr. Vasile Lucaciu. Și, lucru nemaipomenit, pe lângă ilustrațiuni, este și text intercalat în calendar și, între altele, stă tipărit, negru pe alb, că părintele Lucaciu este un martir al cauzei românești, că părintele Lucaciu a fost prigonit și aruncat în temniță, dar urgia prigonitorului n-a putut frânge marele suflet al aprigului luptător. Și dacă ar cădea asasinat acest nobil luptător, el ar preda stindardul altui compatriot și ultimul său cuvânt ar fi „Înainte!”

Toate lucrurile acestea stau scrise într-un singur calendar: în calendarul Lumei ilustrate. Și agitatorii din București au expediat la adresa Dlui V. Runcan din Reșița cincizeci și opt exemplare din acest calendar.

Apoi să nu se cutremure ideea de stat maghiar din temelie, când astfel de lucruri se apropie de frontieră? Norocul este că statul are aprigi apărători, cari prin zel patriotic, au salvat patria din pericolul iminent. Oficiul vamal din Timișoara a simțit pericolul, a confiscat exemplarele și a făcut arătare procurorului suprem din Seghedin. Acesta a încredințat susținerea acuzei procurorului Gozdsu din Timișoara. Investigațiunea s-a introdus, tribunalul a decis punerea sub acuză și ieri a fost pertractarea finală. De curator din oficiu, a fost numit, din oficiu, Dl. avocat Dr. Fülöp Béla, acuza a susținut-o dl. procuror Gozdsu Elek, tribunalul s-a compus din dl. Gerdánovics Sándor ca președinte și dnii Dr. Madzsar și Horváth Jenő ca juzi votanți. Pertractarea a decurs după toate formele prescise: rechizitoriu, apărare, duplică și replică, iar, în fine, s-a retras tribunalul și a anunțat sentința că toate cele cincizeci și opt de exemplare trebuie nimicite, fiindcă conțin agitațiune contra statului și națiunii maghiare. Sentința s-a și dus la îndeplinire, toate exemplarele au fost cu multă solemnitate arse, iar despre acest act mântuitor de patrie s-a încunoștințat ministrul de interne și toate procuraturile și judecătoriale din țară.

Astfel s-a terminat acest act patriotic, astfel s-a mântuit țara de un mare pericol. Este, deci, firesc ca să împletim cununi de lauri și să cântăm imnuri de bucurie.

Rămâne încă, ca proprietarul și editorul calendarului, care, eventual, nu va fi tocmai încântat de această ispravă, să facă pașii necesari, prin ministrul de externe al României, la procuratura din Timișoara să-i rebonifice paguba cauzată prin patriotismul domnilor noștri.

Un lucru ne-ar plăcea însă dacă ne-ar explica jurnaliștii și șovinii maghiari și anume: de ce nu confiscă și arde procurorul și leghionul de *Kossuth naplárak*, care cel puțin atât de agitatorice sunt?

[*Dreptatea*, nr. 27, din 4/16 februarie 1894]

III.

Un moment de forță națională

Împrejurările aduc cu sine, că și lucruri de puțină importanță politică câștigă prin loc și timp o însemnătate care în viața politică nu se poate trece cu vederea. Astfel este și cu banchetul tinerimii române din Budapesta, dat din incidentul eliberării părintelui Lucaciu. Este în aparență un simplu banchet, dat în onoarea unui fruntaș, care a scăpat din temniță, este o atențiune omagială cu care datorește tinerețea

oricărei națiuni unui bărbat, care se luptă să sufere pentru o cauză comună. Iar discursurile rostite nu sunt altceva decât tot atâtea acte de curtoazie, care se impun chiar prin firea serbării aranjate.

Așa este în aparență, în realitate însă importanța acestui banchet este cu mult mai mare și în consecință cu mult prea bogat, decât să se poată pune în rubrica actelor simple de bună cuviință și curtoazie. Iar nu toate cuvintele rostite cu această ocazie au fost fraze trecătoare de valoare momentană, ci enunțuri făcute cu această ocazie sunt de natură decisivă asupra acțiunii noastre naționale.

Un singur moment, voim să relevăm și acesta este consecința care trebuie să ne-o tragem cu toții din cuvintele părintelui Lucaci. Este vorba de forța noastră națională. La orice acțiune și întreprindere trebuie să țină omul cont de forțele care îi stau la dispoziție și dacă intră în acțiune și forțele nu sunt suficiente pentru atingerea scopului, pe lângă toată dreptatea și bunăvoința, acțiunea rămâne fără rezultat pozitiv, fiindcă puterile au sleit.

Astfel am văzut chiar în patria noastră un popor depunând armele și întinzând mâna de pace, nu pentru că s-ar fi conștient de nedreptatea cauzei, ci fiindcă puterile i-au sleit. Iar luptătorul ține cont totdeauna de această împrejurare și de aceea una din cele mai folosite arme în luptă este oboseala adversarului, ca sfărâmându-i puterile să fie nevoit a întinde mâna de pace și a se supune de bunăvoie.

Această tactică pare și guvernul maghiar a o urmări față de noi. Lupta noastră a devenit atât de intensă încât nici societatea maghiară nu mai poate trece la ordinea zilei peste ea, fiindcă și perversitățile interne și factorii externi pretind o grabnică împăcare. Nu vom afla astăzi un singur politician maghiar mai serios care să nu recunoască necesitatea împăcării cu naționalitățile și îndeosebi cu Românii. Dar cum?

Se recunoaște necesitatea împăcării, nici unul însă nu este dispus nici măcar în principiu să admită că toate acele dispozițiuni de legi și sistem de stat, care formează baza reală a conflictului trebuie îndepărtate, ci ei ar dori ca să-și susțină sistemul actual cu toate ecrescențele sale și să-și împace naționalitățile. De sine înțeles că pe cale normală această modalitate este deschisă. Nu există posibilitatea împăcării între reprezentanții așa-numitei idei de stat național maghiar și reprezentanții programului național al Românilor, până când și unii și alții stau pe baza actuală de luptă.

Nici o parte nu concede, prin urmare conflictul continuă și devine pe zi ce merge mai acut. Este evident că o parte trebuie să concedă și guvernul maghiar de când s-a ridicat la suprafață chestiunea naționalităților caută să producă în șirele Românilor această chestiune.

Dar n-a izbutit și atunci a recurs la tactica obosirii, ca apoi Românii de bunăvoie să abandoneze justele lor postulate și să se supună. Astfel au intentat seria de procese, astfel au șicanat și întemnițat bărbații noștri cu ridicata, sperând că astfel va succeda să obosească pe Români și mulți vor fi fost care vor fi crezut sincer în succesul acestei apucături.

Importanța banchetului din Budapesta zace chiar în momentul că s-a dovedit (probat) că această apucătură tactică față de noi Românii este deșartă și zadarnică. Nu numai că nu-și ajunge scopul, dar chiar aceste șicanări, prigoniri și întemnițări ne întăresc poziția și ne leagă și mai strâns de programul nostru de luptă.

Părintele Lucaci care treisprezece luni a trebuit să bea până la fund paharul suferințelor și șicanelor, astăzi, după ce a ieșit din temniță, dar numai temporar, fiindcă alte două procese politice care îl așteaptă au să-l arunce înapoi în mușcagul temniței din care a scăpat – declară hotărât și fără rezervă că lupta noastră trebuie continuată cu puteri întărite pe baza programului național, care este cea mai completă expresie a aspirațiilor noastre naționale din care nimic nu ne este permis să concedem. Nici suferințele trecutului și nici cele puse lui în vedere nu sunt în stare să-l înfrângă, cum nu a ridicat la suprafață chestiunea naționalităților caută să producă în șirele Românilor această concesiune.

Dar n-a izbutit și atunci a recurs la tactica obosirii, ca apoi Românii de bunăvoie să abandoneze justele lor postulate și să se supună. Astfel au intentat seria de procese, astfel au șicanat și întemnițat bărbații noștri cu ridicata, sperând că astfel va succeda să obosească pe Români și mulți vor fi fost care vor fi crezut sincer în succesul acestei apucături.

Importanța banchetului din Budapesta zace chiar în momentul că s-a dovedit (probat) că această apucătură tactică față de noi Românii este deșartă și zadarnică. Nu numai că nu-și ajunge scopul, dar chiar aceste șicanări, prigoniri și întemnițări ne întăresc poziția și ne leagă și mai strâns de programul nostru de luptă.

Un moment de forță națională conține această manifestațiune, care moment probează zădărnicia tacticii guvernului maghiar și asigură deplina învingere a cauzei noastre naționale. Înainte, deci!